

Üniversitelerde Seçim Sistemleri -1
Rektör Adaylarını Belirleme ve Atama Stratejileri
Prof. Dr. İbrahim ORTAŞ, iortas@cu.edu.tr

Son 25 yıldır YÖK'ün üniversiteleri özerklikten alıkoyduğu ve ileriye taşımada yetersiz kaldığı ortada. Bundan YÖK hiyerarşisi ile yine bu hiyerarşiden destek alan rektörlerin yetki kullanım şekilleri öncelikle sorumlu tutulabilir. Geçen bu süre zarfında üniversitelerin motivasyonunun gün geçtikçe düştüğü aşikardır. Buna rağmen halen dinamik insan potansiyelinin seçimlerden seçimlere bir değişim beklediği de bir gerçek.

Bu süre zarfında YÖK'ün değişimi için verilen bütün uğraşların sonuçsuz kalması, öğretim üyelerinin sorunu temelden çözmek yerine üniversite yönetimlerini değiştirmek ile uğraşması sistemi verimsiz kılmaktadır. Seçilebilmek için verilen tavizler, yeniden seçilebilmek için profili düşük akademisyen kadrolarının oluşturulması üniversiteleri işlemez duruma getirmiştir. Bu eleştiriler, her düzeyde kendi içimizde yapıldığı gibi toplumsal bir eleştiri niteliğindedir de.

Sistemi değiştirmek gerekir, kişiyi değil

Günlerdir üniversite çevreleri 15 üniversitenin yeni dönem rektör atanması ile yatıp kalkıyor. Önce eğilim belirlemesi için kıran kırana geçen siyasi parti benzeri propaganda, ön seçim sonrası altı adayın YÖK'e bildirilmesi, YÖK'ten çıkacak sonuç, sonunda da kimin atanacağı hep merak konusu olmuştur. Üniversitelerin yönetim anlayışı neredeyse üst yönetimin alacağı şekle bağlı olduğu için kimin rektör olacağı büyük önem taşımaktadır. Üniversitelerde bugün biricik değer, bilim yapmak değil, güç ilişkisi olmuştur. Onun için rektör seçimi veya atanması o denli önemli ki bazı kişilerin ona göre saf tuttıkları bile söylenmektedir. Bazıları için ise nasıl olsa benim iradem dışında geliyor, onun için ilgilenmiyorum anlayışı hakim oluyor. Çoğunlukla da nitelikli öğretim üyelerinin süreçten çekildiği anlamına gelmektedir. Ancak geline noktada kimin seçileceği, kurumsal kimlik arayışının önüne geçmiştir. Platonun "siyaset ile ilgilenmeyen aydınları bekleyen kaçınılmaz sonuç, cahiller tarafından yönetilmeye razı olmaktır" ifadesine olduğu gibi, kendi yarasını çıkaramayan ve kendi nitelik ilkelerini belirleyemeyen üniversiteler de bol keseden vaat dağıtan adaylar tarafından yönetilmeye razı olmaya hazır olmalıdırlar.

Rektör Adayları YÖK'e Değil Üniversitesine Hesap Vermelidir

Uzun zamandır üniversitelerde konuşulan konu, rektörlük seçimlerinin muhtarlık seçimine benzediği yönündedir. Aslında her önüne gelenin aday olmaması için YÖK'ün, ne tür kriterler aradığını kamuoyuna açıklaması anlamlı olacaktır. Basına yansıdığı kadarı ile, YÖK ilk defa yakın geçmişte eğilim yoklaması ile üniversitelerin kendi bünyesinde belirlediği altı rektör adayından Cumhurbaşkanına göndereceği üç kişilik sıralama için adayları Ankara'ya yüz yüze görüşmek üzere çağırdığını öğreniyoruz. YÖK'ün rektör aday adaylarını Ankara'ya çağırıp yüz yüze görüşmesi akla adaylardan bazı niteliklerin arandığı sorusunu da getirmektedir. Prensip olarak doğru ancak acaba beraberinde bazı soruları ve sakıncaları da akla getirmiyor mu? Bu anlamda YÖK'ün girişimi anlamlı ancak teknik olarak rektör olacak bir şahsiyetin sorguya çekilmesi gibi bir görüntü şık olmayabilir. Bunun yerine, kişilerin özgeçmişleri yanında kamuoyuna sundukları programlarını istemeleri daha yerinde olurdu. Hatta YÖK denetiminde adayların kendi programlarını kendi öğretim üyelerine açıkladıktan sonra eğilim yoklamasına geçilebilirdi. Böylece adayların programları ve stratejileri, vizyonları üniversite kamuoyu tarafından daha net görülebilirdi.

Rektörlük Seçiminde Kriterimiz Nedir?

Sanırım ülkemizde yapılan tartışmalardan biri de liyakat sorunudur. Bunun temelinde de ölçütleri belirlenmemiş seçilme ve atama şeklidir. Hayatın her alanında bu sorun ile karşı karşıya gelinmektedir. Yakın geçmişte 21 üniversitede yeni dönem Rektörlük seçimleri nedeniyle üniversite hocalarının kime ve neye göre oy vereceklerini sorgulamakta zorlandıkları görülmektedir. Peki aranan kriterler nedir diye sık sık sorulmuştur. Benzer durum YÖK sıralaması veya cumhurbaşkanı tarafından tercih kullanılmasında bazı ölçütler sıralanabilir, bazı sorular sorulabilir:

Rektör adayının bilimsel altyapısı nedir?

Son beş yılda kaç tane araştırma makalesi var?

Şu ana kadar kaç ulusal ve uluslararası proje yönetti?

Kaç ulusal ve uluslararası kongre düzenledi,

Kaç doktora ve Yüksek Lisans öğrencisi yetiştirdi?

Patent, buluş vs. var mı?

Kaç kongreye katıldı? Neler sundu, kongrelerde oturum başkanlığı var mı?

Ne tür dersler veriyor ve ders materyali üretmiş mi?

Yabancı dil bilgisi ve düzeyi nedir?

Kendi konusu dışında bilim ve sanat alanına olan etki ve katkısı nedir?

Toplumsal ilişkileri yanında akademik vizyonu var mı?

Üniversitelilik bilinci nedir?

gibi bazı somut ve ölçülebilir sorgulamalar yapılabilir.

Maalesef ülkemiz büyüklüğüne yakışır bir çağcıl yüksek öğretim yasasına kavuşmadığı için üniversite yönetimlerinin belirlenmesinde uygulanan seçim mahalli idare seçimlerini çağrıştırmaktadır. Üniversitelerde anabilim dalından en üst makama kadar olan seçim sürecinde ölçüt ve nitelik sorunu nedeniyle yer yer istenmeyen sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar doğal olarak verimsizliği tetiklemektedir. Bugünkü hali ile üniversite yöneticilerini belirleme şekli ve üniversitelerin yönetilme şekli işlememektedir ve üniversitelere de büyük zarar vermektedir.

Maalesef son 25 yılda üniversitelerimizde üniversite sorunları tartışılmadığı için üniversite nedir, nasıl yönetilmeli, kimler yönetmeli gibi sorular sorulmadı. Bu sürede dünya yeni bir çağa girdi (bilişim çağı) biz halen nasıl bir üniversite aradığımızı bilmiyoruz.

Bilimsel çalışmalara yeterince desteğin verilmemesi, bilim insanının toplumda değer görmemesinin de bazı kişileri profesyonel yöneticiliğe ittiği görülmektedir. Çevrenizde de göreceğiniz gibi artık bazı kişiler asıl mesleği olan bilim yapmayı nerede unutmuş varsa yoksa bir yerde yönetici olmayı düşünür duruma gelmişleridir. Bizim gibi üniversite geçmişi yeni olan bir ülke çok sayıda kişinin belirsiz makam ve mevkilere yönelmesi bilimsel geleceğimiz açısından da sakıncalıdır. Bunun için mutlaka yönetim işleyişi basitleştirmeli ve bir defalığına olacak şekilde düzenlenmenin sağlanması gerekir.

Bilim ve felsefenin işlendiği alanlarda seçim nitel düzeyde olmalı ve bugüne kadar resmi düzeyde olmasa bile üniversitelerin bunları kendi aralarında çözmeleri gerekirdi. Üniversitelerimizde nitel kriterlerinin şimdiye kadar çoktan belirlenmiş olması gerekirdi.

Üniversiteye Olan Güven Sarsılıyor mu?

Bazı üniversitelerde öğretim üyeleri tarafından oluşturulan platformlar çerçevesinde benimsenen ilkeler seçimlerden sonra her nedense işlemediği için öğretim üyeleri arasında güvensizlikler oluşmaya başladı. Bugün neredeyse bütün rektörlere yönelik eleştirilerde seçim öncesi vaat ettikleri programlara uymadıkları konusu baş sırayı alıyor. Makama oturduktan sonra iletişim kesilmesi ve bireyci davrandıkları yönünde eleştiriler yapılıyor. Hal böyle

olunca bir çok kişide üniversiteye karşı ciddi güvensizlik oluşmaktadır. Erken emeklilik, başka kuruma geçmek veya verilen görevle yetinmek. Ki bugün kapasiteli çok sayıda üniversite öğretim üyesi yalnızca görevi kadar aktivite yapmaktadır. Maalesef bugün üniversiteler atıl kapasite sorunu yaşıyor. Diğer taraftan yarı zamanlı çalışmada, ek ders, özel iş ve danışmanlık hızla artma eğilimi gösteriyor.

Bugün yaşanan bir çok sorundan bizler de sorumluyuz. Bu ülkenin dinamiklerinin dışarıya endekslendiğini kabul ediyoruz, ancak kendi içimizde kendimizi yönetecek objektif ölçütler koyamıyoruz. Bazı mekanizmalar geliştirilerek doğru bilim adamı seçebiliriz. Doğru bilim adamları içinden doğru yönetici çıkarabiliriz. Eğer memnun değilsek ne aradığımız veya ne aramadığımızı bilerek bilimin bize verdiği yetkiyi kullanarak kendi kendimizi yönetecek yöntemler geliştirebiliriz. Ağlamak sorunu çözmiyor.

Nihayet Sayın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından, 15 üniversiteye yapılan atamalarda, üniversitelerindeki seçimlerde en fazla oyu alarak ilk sırada yer alan 9 ismi rektörlüğe atarken, 6 üniversitede rektörlüğe ilk sırada yer alan adaylar değil ikinci, üçüncü, hatta dördüncü sıradaki adaylar atandı (Milliyet 28 Kasım 2006).

Tabii ikinci üçüncü ve dördüncü sıradan atanan adaylar içinde de çok değerli rektörlerimiz bulunmaktadır. Daha önce de birinci sıradan olmayan ancak son derece başarılı rektörlük yapan rektörlerimiz bulunmaktadır. Muhakkak Sayın Cumhurbaşkanı ülkemiz üniversitelerinin yönetimine aday olan seçkinler arasında en uygun gördüğünü kamu yararına atamıştır. Ancak ataması yapılan rektörlerin sıralaması YÖK mü belirliyor veya YÖK yöneticileri Cumhurbaşkanına bilgi mi veriyor şimdilik bilmiyoruz. Ancak ÖLÇÜ NEDİR sorusu her zaman sorulacaktır. Şu ana kadar gerek YÖK'ün yaptığı mülakat ve de sayın Cumhurbaşkanımızın atamalarda DİKKATE aldığı ölçütleri bilmiyoruz.

Bugün Cumhurbaşkanımızın hukukçu olması ve titiz çalışma prensibi dolayısıyla kendisine üniversite ve toplum kesimlerinden büyük bir güven bulunmaktadır. Ancak, yarın ne olacaktır? Gelecek Cumhurbaşkanımız nasıl davranacak, Objektiflik ve sübjektiflik birbirinden nasıl ayırt edilecektir? Ancak hepimizin dileği üniversitelerimizi ölçütlere bağlı kurumsal kültüre uygun demokratik tipteki akademik gayeleri ve projeleri ile bilimi ve bilgisi olan kişilerin yönetmesidir. Bu durum sağlanmadığı sürece bu tartışmalar daha yıllarca yapılacaktır.

Böyle giderse yarın bugünden iyi olmayacak gibi gözüküyor. Yarın daha ciddi sorunlarla karşılaşabiliriz. Oysa bütün bunları düzeltmek hiç de zor değil.